

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNĐ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/’ baŋ logwon gwođiet na tolien, tođiri ko taliŋ i kak ‘bukuluŋ.

KWEJA ADI

‘Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ŋutu ködyö ti riđiki anyen đekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit gelen ko ŋarju konesi na gelen.

KWEJA ADI

Ködyö đedekarikin adi ti ŋutu gwe ko tođurjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laŋet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ‘bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i tođurjö i pirit na gelen gwiliŋit lo’ but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ‘bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SODINANA NYENAGWON.

Dina momoret duma tokorju ŋina kweyet na tođurjö na đekesi ti ŋutu liŋ i kak ‘bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko đutet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine đekesi. Tolién ko temet na đurjö i lukata ko nakaŋo na jur anyen gaju gwon nase i kak ‘bukuluŋ ko anyen jonga đekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko ‘börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Đutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i tođiri ko đekesi ko ti se tokitaki ko ‘börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a đoka ko denet na kulya na’ but ko narok.

2.

Karen ŋuto a ‘buruki đekesi liŋ ko tokoret ‘bak nyunyumbö i gwearijin kađekađe gwoso adi: ‘Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yübö.

I.aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwolon, toro’ bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet ködyö ti kona kwön kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ‘bain đeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto ködyö kata ko tođiri na gwiliŋit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto ködyö ti bulö d’epa a đupiet kogwon tođupien kode tugwörö a đupiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ŋutu i gwearijin kase kađekađe kwön.

5.

Lele ŋuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode đepet loron logwon ti temakindya i gwiliŋit lo ŋutu kode riŋet nagwon körju mugun na ŋutu.

6.

Karen ŋuto ködyö kata ko tođiri i karen jur ko i karen pirit i komon na saret.

7.

Đutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komon na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. Đutu liŋ

ködyö gwon ko gayet nageleŋ ‘bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ŋuto ködyö gwon ko toɗ’iri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo d’uŋet na putesi i kenesi na laŋgo saresi ti toɗ’iri na d’ekesi ti ŋuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ŋuto ködyö ti bulö moka ‘bakan na saret, rereka kode riköji kaŋo kanyit i jur.

10.

Karen ŋuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiŋani yiŋa ko ŋutu ti jur ko ködyö ti kaɗ’uŋök ti putet kulo gwe a luwi i laŋet nase ködyö na kaɗ’uŋök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti d’uŋgö na putet gwe i denet na toɗ’iri ko kepesi narok nagwon mokani ŋutu.

11.

Karen ŋuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luŋu a katoronyanit tojo ko lopen a d’uŋöki putet lo liliya ko ŋutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liŋ i putet lonyit. Lele ŋuto ködyö ti luŋu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a d’uŋöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kaŋo jambu adi lele saret lo pömöni lele ŋutu ködyö ti bulö riɗ’iki i lewudya na ŋilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ŋuto ködyö ti bulö riɗ’iki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ŋuto kadi ‘bak piya kode kendya na manini na lege, kode lyöggu na kukuɗet ko gwiliŋit lo’but. Karen ŋuto agi ködyö gwon ko toɗ’iri na gaya ko saret, ko lele ŋuto a ‘beleŋgu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ŋuto ruköki tolien na wörö ko siɗ’a i lokokoritan ti lukata na köjinö kaɗ’ekaɗ’e. Karen ŋuto a ‘buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot ‘bak teŋet.

14.

Karen ŋuto a ruköki i piya kode i siɗ’a kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luŋu i diŋit na d’uŋöki na putet i tugwakan ko ‘bain pondya i toron na laŋet na d’ebba jur kode i saresi logwon ko tukaɗ’e ko saresi titeŋ na momoret na jurön.

15.

Karen ŋuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ŋutu ti bulö riɗ’iki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo d’eggi nye.

16.

Dutu lyan ko wate logwon aje d’urjö ‘bakan na kuniye tegesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko d’ekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diŋit yemet kode na reyan. a) Yemet tuŋ kaɗ’e bubulö kona i d’ekesi ti kilo logwon yöŋö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ŋo nagwon ŋUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a laŋet naɗit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur ‘bukuluŋ

17.

Karen ŋuto kata ko toɗ’iri nagwon bubulö gwon ko toro’ bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ŋutu ködyö ti bulö ryaka kode joŋari toro’ bo kanyit kaŋo ‘bak saret.

18.

Karen ŋuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepen yöŋö kondya nyo kweja adi teŋet ‘bain bubulö yeyeju ŋo na’ but ko narok ko nye a d’eggi konye töki bubulö torukökindyö ŋutu ko kulye i pirit nageleŋ kweja ad i todinesi, konesi, mo’yu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ŋuto a ‘buruki i jondya kode i kwekindya na ŋutu yeyet nanyit ko ŋutu kata, ko bubulö jambu ‘bak teŋet. Kine d’ekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na teŋet kode kakalet ko lele ŋuto piya, wuju, kode leleŋaki na kulya ko lele ŋutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ŋuto a ‘buruki kode bubulö kondya kode luŋgu momoret ko taling ‘bak mörö. Lele ŋutu ködyö ti bulö riköji kaŋo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö joŋga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ŋuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ŋutu logwon gwod’an kase i karen i

lukata na miri, a) Karen ɲuto a ‘buruki i ryeju na ɲaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) Ɖekesi ti ɲutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ɲina kaɗe bubulö meta kode time ko gayesi ko toɗiri na wulet na kona ko ɲutu liɲ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ɲutu geleş a belebele gelen) ‘bak nyönyöggü.

22.

Karen ɲuto gwoso lele lo laɲet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kaɗe ekaɗe adi toro’ bo gwiliɲit ko Ɖekesi ti keryat logwon ti ɗumaji kaɲo anyen buya tolien na ɗurjö nanyit.

23.

Karen ɲuto agi ködyö kondya kita na ɗeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i ɗeket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ɲuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ɲutu kaɗekaɗe. b) Karen ɲuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ɲutu kode yalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ɲuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju Ɖekesi ti kakitak.

24.

Karen ɲuto ködyö gwon ko diɲit na kita ko diɲit na yukan kode diɲit na birye. Ko töki diɲit kitayet ködyö tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ɲuto ködyö siɗa i gwiliɲit lo tetemakindya, kweja adi Ɖekesi kanyit ködyö ti bulö yöngu lepeɲ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, bonggo, wini, mede kode kuniye Ɖekesi ti gwiliɲit lo ɲuto ko gayet töki ko ati ‘bakan na kita, gilö kata, karu’ be, ɗonga, kode kuniye ti pirit ko i ɲo nagwon a gandu Ɖekesi ti ɲutu. Wate ko lupudyet agi ködyö gagaya ko ɲaɲaraki. Ɖwajik lupudyet liɲ logwon yuɲwe kaɲo na yemet (tolup) agi ködyö ryeju ruruket ko gayet jojo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ɲuto ködyö totodinö kanyit i jur ko ködyö todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik suluet na todinö (primary school) kogwon ɲina ɗeɗekarikin i saret. Ko agi ködyö tiki ko riɲit i ɲutu liɲ. Todinesi ti kita na könin ko ti koɲon na kwe gwe kata i kenya liɲ ko töki ryeni ko ɲutu liɲ ti jur. a) Todinesi ködyö gwon i Ɖekesi ti ɗurjö na yeyesi ti ɲutu ko ti togoyu na kugga na toɗiri ko tolien na ɲutu i pirit na geleş. Ko ti toɗure yingga ko julin i kiden na jurön liɲ, kweja adi kotumitön kode i yupesi ko köti i konesi ti laɲet na jurön lo momorja anyen tindu taliɲ i gwon ko ɲutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ɲote ködyö logwon a ɲerot i wulundyö na kiko lotodinöri ɲwajik kase.

27.

Karen ɲuto ködyö kondya ɲo ti keru lonyit i ɗeket naynit ko ɲutu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ɲo na teten se kune, töki anyen ɲarju seko ɗurjö na mugun na koɲon na dendya na gweyarijin ti ɲo ti kak liɲ. Karen ɲutu ko toro’ bo kanyit i jur kata ködyö gagaya ko se ködyö gaya jojo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen ɲuto gwe i ruket lo saret lo jurön liɲ ti kak anyen toɗiri ko tolien nagwon köju aje tokuruki ɲutu na kukure ko ɲutu i gwiliɲit lose.

29.

Karen ɲuto ködyö agi kikita i jur ko ködyö ti kondi kita nagwon temakindya i koɲon nanyit anyen nye bubulö ɗurjö kanyit i gwiliɲit. b) Anyen ɲutu bubulö dendya adi tolien ko Ɖekesi ti ɲutu a kuka, tuɲ kaɗe ko gwiliɲit lo ɲutu a lo’ but kanyit i jur. Töki ko ɲutu wulundyö kimak kase ko ‘börik kase. c) Tuɲ kaɗe kine Ɖekesi ko tolien na ɲutu i kikolin liɲ konani i saret lojurön lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ɲutu ködyö gwon ‘bak nene tukaɗe kokilo saresi.

30.

Nene ɲo ‘bain nagwon kakadelo i ɲina manini, ko saret logwon kekepo ko jurön liɲ, laɲetan, ɲutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen laɲgu kode körru nene na kine Ɖekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diɲit na tokoronu se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na Ɖekesi ti ɲutu liɲ nagwon ‘bain tiki ɲutu ko lele ɲuto, töki tibulö joɲa kaɲo ko lele ɲuto.